

Píseň: S79 – Hříchy + **modlitba;** **Čtení:** Mk 11, 12-25

Milí přátelé,

minulý týden jsme promýšleli oddíl o Ježíšově přivítání v Betfagé, Betsaidě a snad také v Jeruzalémě. Krom jiného jsme se soustředili na zvolání hosana – „zachraň, prosím“¹. Uvítání Ježíše tímto zvoláním je vsutku výstižné a pravdivé. Takové zvolání je totiž středobodem víry v Boha.

Fíkovník – první část

Ježíš toho v Jeruzalémě první den neudělal mnoho. Šel rovnou do chrámu, vše si prohlédl a šel domů, protože bylo pozdě. Další den ráno se však odehrají události velmi nečekané a také jen vzácně zmiňované. Nejprve první část událostí kolem fíkovníku.

I Marek si dal velký pozor, aby bylo zřejmé, že fíkovník je nevinný. Ježíš měl prostě hlad², tak si chtěl dát trochu fíků. Už zdálky bylo vidět, že jde o strom zdravý, měl listí. Avšak nebyl čas fíků, tak na něm Kristus nenalezl nic než listí. Tak ho prokrel.

Ale vždyť ten fíkovník za to nemohl! To Ježíš se choval jako umanuté dítě! Stejně jako by chtěl třeba jahody v zimě!

Neopomiňme podstatný detail, že to slyšeli také učedníci. A že to je právě Petr, který si ve v. 21 všimne následků Ježíšova prokletí. Příběh tedy opět není v první řadě o nás. Je explicitně v první řadě o tehdy přítomných učednících.

Drobné exegetické poznámky

Fíkovník – symbol bohatství a blahobytu.

Hora – něco, s čím nelze hnout (ani my dnes!). Tedy symbol nezměnitelného.

Prokletí – dosl. „zlořečení“, tedy „řečení zla“; opakem je „dobrořečení“, tedy požehnání. Jde tedy o slovo, které zve do světa

¹ Hebrejsky doslova: Hosa-na bismar marom (הוֹשַׁע־נָא בִּישְׁמֵי מַרְוֹם)

² Tento oddíl je jediným případem zmínění tak banální součásti Ježíšova života v kanonických evangeliích. Stejný oddíl už má jen Matouš. (Mt 21, 8nn)

něco zlého, místo dobrého. O slovo, které přeje zlé. Již dávno před Ježíšovou dobou uchopováno také magicky jako nástroj pomsty a spravedlnosti, skrze seslání neštěstí³. Vzpomeňme třeba českou pohádku o polednici.

Listí – příjemné na pohled, symbol úrodnosti, avšak ve starověké praxi vposledu neužitečné. Díky Bohu už dnes víme, jak velmi užitečné je zelene listí na stromech!

Autorův kontext

Také vzpomeňme, v jaké době Marek píše: V době pronásledování křesťanů. V době, kdy je jasné, čas čeho nadešel. V době, kdy se zdá být zřetelným, že čas, který nadešel, není fér. Není spravedlivý a ani oprávněný.

Číst v takové situaci, že Kristus je Pánem i v naprosto nelogické, nepodložené a nečekané situaci, to je velké povzbuzení! V takové situaci číst, že Ježíš pouhým slovem způsobí během jednoho dne uschnutí zelenajícího se fíkovníku, to je velké povzbuzení! Tím větší, uvědomíme-li si výzvy v druhé části příběhu o fíkovníku.

Fíkovník – druhá část

Marek sice obě části jednoho příběhu rozdělil, já je však spojím. První část v první řadě „připravuje scénu“ učebnicově apokalyptické Ježíšově výzvě a zaslíbení: Vše, oč se pomodlíte, dostanete. Mezi řádky je napsáno: Protože vám to dám já, který má moc nechat uschnout fíkovník jen tak, jen ze své libovůle.

Takto ji také přijímejme, nehledejme v první části parenezi (výzvu) k tomu, že máme nést ovoce neustále a pořád. Nejsme fíkovníky a Ježíš z nás nejí⁴. Ba dokonce už ani nemůže mít hlad, když je v Božím království. Avšak přijměme s hlubokou vážností,

³ Je však velmi zajímavé, že opak prokletí, tedy požeňání/dobrořečení, je takto magicky uchopováno jen zcela výjimečně.

⁴ Jiné výklady zase přirovnávají fíkovník s listím, ale bez plodů, k tehdejšímu židovstvu. Ani tento obraz však takřka vůbec nesedí.

s jakou libovůli se Ježíš zachoval. S jakou libovůli vlastně zabil ten fíkovník.

Protože nám se těžko představuje pronásledování křesťanů prvních staletí. Totalita nacistická ani komunistická mu nesahaly ani po kotníky. Bylo zcela z-libé-vůle a tak svévolné. Bylo založeno na... vlastně nikdo přesně neví čem⁵. Asi na xenofobii⁶, populismu a pověrách. Asi. A kvůli němu byly veřejně a brutálně popraveni Kristovi vyznavači. Po desítkách i stovkách.

Proti této libovůli staví Marek příběh o Ježíšově libovůli. Příběh, který končí potěšující i velmi zavazující výzvou v. 22-25. Tyto verše jsou centrem oddílu o fíkovníku. Neptejme se, proč Ježíš nechal ten fíkovník uschnout. Ani jak on k tomu chudák přišel. Ani proč zrovna tenhle. Odpovědi nenalezneme. A je to stejně zavádějící, jako bychom se ptali na předpoklady např. divadelní hry. Pointa je jiná a je platná pouze pokud přijmeme předpoklady daného příběhu. V tomto případě Ježíše Krista.

Čímž také nalézáme pravdivé a nosné pochopení Ježíšova „všechno, oč požádáte v modlitbě, dostanete.“ Samozřejmě nejde o bláznivý „automat na přání“, jak se nám snaží nakukat povrchní evangelikální proudy a výklady.

Marek totiž uvádí onu nesplnitelnou podmínku: A kdykoli povstáváte k modlitbě, odpouštějte, co proti druhým máte (v. 25). Tak je jasné, že *nejde o žádný návod pro splnění přání!*

Avšak nalézáme hlubokou náročnost víry v Krista. Pokud jsme si stoupli do bot křesťanů kolem roku 70: Ačkoli jste obludným způsobem hubeni a mučeni pro jméno Kristovo, bdí nad touto libovůlí ještě libovůle právě Kristova. Nepřestávejte ho prosit, protože přinese vysvobození. A nepřestávejte odpouštět těm, kteří vás udávají a kteří zavraždili členy vašich rodin.

Výstup z fíkovníku

⁵ Pokud šlo o pronásledování za vlády císaře Nerona (vládl 37-68 po Kr.), pak známe zástupný důvod: Nero obvinil křesťany z požáru v Římě, který založil on sám r. 64. Tento požár zničil většinu tohoto centra tehdejšího světa. Tento motiv se mnohem silněji vrací v knize Zjevení Janova.

⁶ Strach z neznámého.

Je tedy klidně možné, že Ježíš historicky žádný fíkovník neproklel. Uvědomme si, že první alespoň trochu historické knihy jsou sepisovány až ve druhém století. A historie v nich mnoho není. Evangelia o to ani neusilují, jsou knihami zvěstnými. A tak je stejně klidně možné, že Ježíš tento fíkovník proklel.

Jisté je Ježíšovo zaslíbení pomoci a záchrany. A stojíme-li ještě stále v botách křesťanů, kteří denodenně hledí na členy svého sboru, kteří jsou přibiti na kříže hlavou dolů, staženi z kůže nebo veřejně upalováni, pak rozumíme. Ano, prosbu o záchranu nakonec Hospodin v Kristu *vždy* splní. Ačkoli zemřeme smrtí tohoto těla (a to nevyhnutelně!) čeká nás Boží království, pokud vytrváme v jeho naději a v ovoci odpuštění, které z této naděje nevyhnutelně vyplývá.

Pokud by někdo chtěl v Bibli nalézt, jak dosáhnout splnění svých přání, pohoří. Jen zkusme nepochybovat a říct a hoře, ať odejde. Schválně, jestli se pohne! S odpuštěním to bývá často také na hranici lidských schopností... Ba dokonce je někdy snazší přesunout horu pouhým slovem než odpustit.

Očištění chrámu

Druhý dnešní oddíl je také z těch zarážejících a nesnadných: Ježíš se chová násilnicky, anarchisticky, buřičsky. Vejde do chrámu a začne vyhánět přítomné prodavače i kupující. Převracet stoly a spílat jim.

Nejprve opět exegeticky: Jeruzalémský chrám nemá stavebně nic společného s našimi kostely a modlitebnami. Ty jsou stavěny po vzoru synagog, tedy spíše škol. Většinu chrámové plochy druhého chrámu zabíral vlastně prázdný prostor jednotlivých nádvoří.

První nádvoří, které bylo pro všechny včetně pohanů. Druhé, kam mohli i ženy-židovky, ale pohané již ne. Třetí, kam směly pouze židé-muži. A čtvrté, pro kněze. Dalšími částmi pak byly obětní prostory, chrámová svatyně a chrámová velesvatyně.

Je velmi inspirativní, že každá část, jak jdou postupně za sebou, byla menší a menší. Největším prostorem židovského

chrámu v Jeruzalémě bylo nádvoří, jež bylo volně přístupné všem! Naopak nejmenším prostorem byla svatyně svatých (neboli velesvatyně), do níž směl nejvyšší kněz (neboli velekněz) jen jednou do roka. V tomto prostoru nebylo nic a on tam vzýval Boží jméno.

Toto rozložení chrámu v podstatě kopírovalo chrám první, tj. postavený za Šalomouna. Možná byl ten druhý chrám větší a měl více od sebe navzájem oddělených částí, základní logika stavby však zůstala.

Scéna Ježíšovy „náboženské očisty jeruzalémského chrámu“ má své místo právě na tom prvním nádvoří. Obchodníci na něm být dokonce *museli*. Neboť ne každý měl možnost si s sebou přinést vhodný objekt oběti (od býčka bez vady až po prostou mouku – Lv 1, 1nn). Např. řemeslníci (tesaři!) či obchodníci nemohli.

Však se také zdá, alespoň z Markova vyprávění, že Ježíš nikoho z prodávajících ani kupujících nevyhnal. Opak nám poví ve svém podání Jan. Marek zdůrazní, že Ježíš „začal vyhánět“, aniž by uvedl výsledek činnosti. Jan řekne, že Ježíš „z chrámu všechny vyhnal“ (J 2, 13-25). Avšak Marek nadto přidá, že Ježíš dosl. „nedovoľoval, aby kdo nesl nádobu skrze chrám“.

A přitom Ježíš „učil“, že jde o dům modlitby, ne o doupě lupičů.

Hlubší vhléd

Nejprve si uvědomme, že toto Ježíšovo vystoupení bylo pravděpodobně na onom prvním nádvoří, které vlastně nepatřilo mezi posvátná místa – mohli tam i pohané.

Ježíš tedy sice byl v tu chvíli vnímán jako rebel či radikál, ale nešlo mu o vnější náboženskou očistu. Ta je, koneckonců, k ničemu, když nedojde k očistě vnitřní. A Ježíšovi šlo v tomto vystoupení právě o to, aby si lidé uvědomili, že chrám je místo modlitby – tedy osobního vztahu s Hospodinem, který mohou prožívat a sdílet s dalšími lidmi. Ne místo hlavně obětí, při kterých

se běžně křivdilo (srv. už syny Élího a Samuelovy z 1Sam 2, 12-17 a 1Sam 8, 1-3).

Ježíš samozřejmě neměl nic proti tomu, aby si lidé živící se řemeslem či obchodem mohli v chrámu koupit vhodné holoubě, beránka nebo mouku k oběti. Vadilo mu, že se z toho stal byznys, tedy dobrá příležitost k výdělku. A tak že docházelo ke zneužívání posvátného ke zcela světskému.

Ale když Ježíšovi nerozuměli ani jeho nejbližší učedníci, jak mohli porozumět velekněží a zákoníci, kteří o něm jen slyšeli a pak jim v chrámě ztropil takovouhle scénu?

Ještě hlubší vhled – teologický

Jedním z nejhlubších rozměrů tohoto příběhu však nemá být šok pro čtenáře, že Ježíš někomu násilím převracel stoly a vyháněl ho z chrámu. Čtenář si má uvědomit, že právě tímto jednáním startují velikonoční události – srv. 18. verš.

Jednáním v tomto oddíle narušil náboženskou sebespokojenost a chrámové zvyky. Navíc porušil také již dříve zmiňovaný pax romana (římský mír) – tedy posvátnost veřejného klidu a pořádku. Kdyby se Ježíš trochu více krotil, možná by nemusel tak strašně umřít... Ale bylo by správně, se krotit tváří v tvář takovému podrazu, k němuž je zneužíváno nejsvětější Hospodinovo místo na této planetě?

Bylo by správně nenarušit lidskou náboženskou, církevní, sborovou, existenciální sebespokojenost jen proto, abych měl sám klid?

Kristův příklad, a tak Boží vůle, dávají jednoznačnou odpověď.

Ještě hlubší vhled – jazykový

Zajímavé je, že Marek užil stejné slovo pro Ježíšovo „... nedovoloval ani to, aby někdo s čímkoli procházel nádvořím“ (v. 16; řecké sloveso ἀφιημι – afiémi; odpustit, zrušit, umožnit, tolerovat) jako pro požadované odpuštění ve v. 25.

Tedy že Ježíš vlastně porušil, co sám vzápětí (v Markově podání!) předloží jako předpoklad. Copak Ježíš neměl těm prodávajícím odpustit? Neměl odpustit alespoň těm kupujícím, kteří jsou zcela nevinní? Nebo alespoň těm, kteří jen něco přes chrám přenášeli?

Ani Ježíš z evangelijních příběhů neodpouštěl všem a samozřejmě!

Závěr

Možná proto Marek rozdělil příběh o fíkovníku oddílem o snaze o očištění chrámu: Aby se čtenář zastavil, zarazil a přemýšlel. A v takovém „nastavení“ či rozpoložení pak četl oddíl o uschlém fíkovníku, modlitbách a odpouštění.

To má ledacos do sebe. Bibli nečtěmě „na první dobrou“. Většina našich prvních dojmů, nereflektovaných a nepromyšlených, se bude míjet se zvěstí biblických autorů!

Všimněme si také detailů v závěru dnešního prostředního oddílu (v. 18+19): Lid *nebyl* nadšen, to je chyba (a zde veliká!) ekumenického překladu. Lid *se divil*, či *užasl*. A nad Ježíšovým *učením*, nikoli nad jeho zázraky či činem očištění chrámu.

Tak přítomní reagovali stejně, jako mnozí předtím. Byli v úžasu nad tím, co Ježíš přinesl. Ale tentokrát je to, konečně, Ježíšovo učení (srv. Mk 1, 27+2, 12)!

A poslední detail: Ježíš po tom všem odešel. Nezdržoval se v Jeruzalémě. A nikdo ho ani nezastavil. Mohl se v klidu vrátit do domu v Betfagé či Betanii, kde přebýval.

Rozhovor; Píseň: S31 – Úterý končí středou + **Modlitba Páně**

Příště: Mk 11, 27-33